

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Nederland en de onderhandelingen over het Schuman-plan

Elshout, Bas van den

Citation

Elshout, B. van den. (1989). Nederland en de onderhandelingen over het Schuman-plan. *Leidschrift : Europese Samenwerking*, 6(December), 39-59. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72738>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72738>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Nederland en de onderhandelingen over het Schuman-plan

Bas van den Elshout

Nederland was in mei 1950 één van de staten die positief reageerden op de uitnodiging van de Franse regering om op basis van de Schuman-verklaring onderhandelingen te openen voor een supranationaal beheer van de kolen- en staalindustrie. Bij de onderhandelingen die negen maanden in beslag hebben genomen heeft de Nederlandse delegatie zich zeer actief opgesteld. Op een aantal punten is de Nederlandse inbreng van beslissende betekenis geweest voor de uitkomst van de onderhandelingen. Dit betreft in de eerste plaats de politieke constructie van de kolen- en staalgemeenschap. Door toedoen van Nederland is het supranationale element daarin aanzienlijk geringer dan de opstellers van de Schuman-verklaring aanvankelijk voor ogen had gestaan. Daarnaast zijn de economische uitgangspunten die door de Nederlandse delegatie werden gehanteerd in een groot aantal bepalingen van het verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) terug te vinden. In deze bijdrage wordt de Nederlandse opstelling bij de Schuman-onderhandelingen beschreven en wordt nagegaan welke overwegingen aan deze opstelling ten grondslag hebben gelegen.¹ Het accent ligt daarbij op de besluitvorming in het kabinet. De bijdrage start met een korte uiteenzetting van het Schumanplan en de internationale reacties daarop.

De Schuman-verklaring

Op 9 mei 1950 legde de Franse minister van Buitenlandse Zaken Robert Schuman, na afloop van de Ministerraad een sensationele verklaring af. De Franse regering stelde voor om een start te maken met de vereniging van Europa door de gehele Frans-Duitse productie van kolen en staal onder een gemeenschappelijke Hoge Autoriteit te plaatsen, in een organisatie die open zou staan voor deelneming van de overige staten van Europa. Het Franse initiatief had volgens de verklaring vóór alles een politiek doel, namelijk het op gang brengen

van een proces van Europese integratie waarbinnen de eeuwenoude Frans-Duitse tegenstelling zou kunnen worden opgelost. De economische betekenis van de beoogde organisatie was volgens de verklaring gelegen in de totstandkoming van een gemeenschappelijke markt voor kolen en staal waarbinnen afnemers tegen volkomen gelijke voorwaarden toegang zouden hebben tot de produkten van de kolen- en staalsector. De marktordening zou daarbij zijn gericht op rationalisering en uitbreiding van de produktie.

Het Schuman-plan was de schepping van Jean Monnet die vanaf 1946 als 'Commissaire du Plan de Modernisation et d'Equipment' was belast met de economische wederopbouw van Frankrijk. Gedreven door de vrees dat de Frans-Duitse betrekkingen weer beheerst zouden gaan worden door wantrouwen en revanchistische sentimenten werkte Monnet, op eigen initiatief, in april 1950 de eerste versie van het plan uit. De Franse angst voor het militaire potentieel en de concurrentiekracht van de Duitse zware industrie zag hij als kernpunt van de Frans-Duitse problematiek. Door de zware industrie onder supranationaal gezag te plaatsen zou deze angst weggenomen kunnen worden en werd het mogelijk vreedzame oplossingen te vinden voor geschilpunten tussen beide landen zoals het Franse protectoraat over het Saar-gebied en de deconcentratie van de Duitse industrie.²

Het Schuman-plan betekende een radicale breuk in de Franse buitenlandse politiek ten opzichte van Duitsland. Vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog was de buitenlandse politiek van Frankrijk erop gericht geweest om te voorkomen dat Duitsland opnieuw een gevaar voor Europa zou worden. Aanvankelijk hoopten de Fransen dat te kunnen bereiken door het zoveel mogelijk tegengaan van politiek en economisch machtsherstel van Duitsland. Deze politiek was mislukt omdat onder meer de Verenigde Staten en Groot Brittannië het noodzakelijk achtten om Duitsland tot bondgenoot te hebben in de Koude Oorlog en bij het streven naar economisch herstel. Deze staten hadden eveneens oog voor het Duitse gevaar maar wilden dit bedwingen door integratie van Duitsland in Europese samenwerkingsverbanden. Door het verschil in benadering van het Duitse vraagstuk had zich een gevaarlijke situatie ontwikkeld. Enerzijds vorderde het politieke en economische machtsherstel van Duitsland gestaag terwijl anderzijds met de integratie van Duitsland in Europa nog weinig vorderingen waren gemaakt. Met het Schuman-plan doorbrak de Franse regering deze impasse en plaatste ze de Franse politiek definitief in het perspectief van Frans-Duitse samenwerking in het kader van de Europese integratie.

Nog voordat het plan-Schuman via de pers wereldkundig werd gemaakt, had het reeds de instemming van K. Adenauer gekregen. Op de morgen van 9 mei 1950 had een persoonlijk medewerker van Schuman

---

De Franse minister van Buitenlandse Zaken Robert Schuman (Bureau Nederland van de Europese Gemeenschappen, Den Haag)

het Franse voorstel aan Adenauer overgebracht. Deze aarzelde geen moment en betuigde onmiddellijk zijn volledige instemming. Sedert zijn ambtsaanvaarding als bondskanselier in september 1949 had Adenauer zitten wachten op een dergelijk initiatief. Een hechte samenwerking tussen Frankrijk en Duitsland beschouwde hij als de meest aangewezen weg om definitief te breken met het Duitse politieke verleden. Daarnaast hoopte hij dat Duitsland langs deze weg het Saargebied terug zou kunnen krijgen en bevrijd zou kunnen worden van het vernederende geallieerde toezicht op de Duitse economie en de Duitse buitenlandse politiek.

Positieve antwoorden op de uitnodiging van de Franse regering om onderhandelingen over een gemeenschappelijke kolen- en staalgemeenschap te beginnen kwamen behalve uit Bonn ook uit Brussel, Den Haag, Luxemburg en Rome. De reactie uit Londen was negatief. De Britse regering zag Groot-Brittannië nog steeds als wereldmacht en achtte het voor een juist evenwicht in de Britse politiek niet wenselijk om een te grote nadruk op West-Europa te leggen. Door de weigering om vooraf het principe van overdracht van soevereiniteit te onderschrijven, een eis die de Franse regering had gesteld, onttrok Groot-Brittannië zich aan de onderhandelingen en daarmee voorlopig aan het proces van Europese integratie.

Ontvangst van het plan in Den Haag

Het Schuman-plan kwam op een moment dat in beleidskringen in Den Haag de nodige bezorgdheid bestond over het uitblijven van resultaten bij de economische samenwerking. Vanaf de conferentie over het Marshall-plan, in Parijs in 1947, had Nederland steeds twee punten benadrukt, namelijk de noodzaak om in Europa te werken in de richting van een gemeenschappelijke markt en de noodzaak om Duitsland volledig bij het economische herstel en de samenwerking te betrekken. Het was echter niet eenvoudig gebleken om op deze punten resultaten te boeken. In de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) werd wezenlijke voortgang bij de samenwerking geblokkeerd door Groot-Brittannië. Dit land stond zeer gereserveerd tegenover het samenwerkingsproces wat zich onder meer uitte in de Britse weigering om mee te werken aan een stelsel van tariefpreferenties tussen de Europese staten. Een aanvaardbaar alternatief voor samenwerking binnen de OEES was er voor Nederland echter niet zolang Frankrijk in haar voorstellen voor een 'klein-Europees' samenwerkingsverband geen plaats inruimde voor Duitsland. De besprekingen tussen Frankrijk, Italië en de Beneluxlanden over onderlinge economische samenwerking (het Finebel/Fritalux-overleg)

waren om die reden in februari 1950 zonder resultaat afgebroken.

Het meest bezorgd was de Nederlandse regering over het trage tempo bij het opruimen van de vele handelsbelemmeringen in Europa. Het economische beleid was erop gericht om voor het einde van de Marshall-hulp, in 1952, in Nederland de basis te leggen voor een moderne industriestaat en om evenwicht te bereiken op de betalingsbalans. Deze doelstellingen werden alleen haalbaar geacht indien de Nederlandse export ongehinderd zou kunnen expanderen. Juist op het moment dat het Schuman-plan werd gelanceerd, bereidde Nederland, met het plan-Stikker, een integratie-initiatief voor dat was gericht op het oplossen van de Europese handelsproblematiek.

In het plan-Stikker, dat was opgesteld als actieplan voor de OEES, werd voorgesteld om per bedrijfstak afspraken te maken over verlaging van quota en tarieven. Als voordeel van de bedrijfstak-gewijze aanpak werd gezien dat bij het elimineren van handelsbelemmeringen, per bedrijfstak, verschillende snelheden konden worden aangehouden. Het uiteindelijke doel van het plan-Stikker was om geleidelijk aan in Europa een volledige geïntegreerde markt tot stand te brengen. Als instrument om de integratie te realiseren voorzag het plan in een integratiefonds waaruit leningen verstrekt konden worden voor de aanpassing van de economische structuur van landen die door de integratie benadeeld zouden worden. Na technische voorbereiding zou de Raad van de OEES met een gekwalificeerde meerderheid van drievierde van het aantal stemmen over de sector-voorstellen moeten kunnen beslissen.³

Het plan-Stikker heeft het niet gehaald. Toen het in juni 1950 bij de OEES werd ingediend was het Schuman-plan reeds gelanceerd en waren alle ogen daarop gericht. Bij de behandeling in de OEES bleek bovendien dat de mate van integratie die met het plan-Stikker werd voorgesteld onaanvaardbaar was voor Groot-Brittannië. Uiteindelijk stierf het Nederlandse initiatief een zachte dood in de subcommissies van de OEES. Het plan-Stikker illustreert echter dat de Nederlandse regering in het voorjaar van 1950 bereid was om bij de Europese samenwerking nieuwe wegen in te slaan. Voor een goed begrip van de Nederlandse houding ten opzichte van het Schuman-plan is het plan-Stikker van bijzondere betekenis omdat van Nederlandse zijde is geprobeerd het Schuman-plan te modelleren langs de lijnen van het plan-Stikker.

Het Schuman-plan dat het plan-Stikker dus kruiste, kreeg in eerste instantie een gunstige ontvangst. In een memorandum van het ministerie van Buitenlandse Zaken werd de conclusie getrokken dat de kentering van het Franse beleid ten aanzien van Duitsland niet genoeg zou kunnen worden toegejuicht omdat hierdoor de mogelijkheid werd geschapen om op elk gebied van de Duitse kracht te pro-

fiteren zonder hierdoor te worden bedreigd. Het welslagen van de Franse politiek werd voor Nederland van eminent belang geacht.⁴ Door D.U. Stikker werd deze opvatting gedeeld. In een onderhoud met Schuman en Monnet op 16 mei te Londen gaf Stikker te kennen dat hij het plan zuiver internationaal-politiek beschouwd gunstig beoordeelde. Hij maakte een voorbehoud ten aanzien van het Nederlandse standpunt omdat hij geen oordeel kon geven over de economische aspecten van de voorstellen.⁵ Het oordeel van de minister van Economische Zaken, J.R.M. van den Brink, was zonder meer positief. Tijdens een debat in de Tweede Kamer over de uitbreiding van Hoogovens en de N.V. Breedband karakteriseerde hij het plan als een welkome verrassing die een concrete en realistische weg aangaf om de economische integratie in Europa te bevorderen.⁶

Het positieve oordeel van de twee direct betrokken ministers leidde ertoe dat de Ministerraad reeds op 22 mei het besluit nam dat Nederland in beginsel aan het Schuman-plan zou meedoen. De medewerking van Nederland aan het plan leek daarmee een uitgemaakte zaak die weinig discussie opleverde. Het aanvankelijke enthousiasme bekoelde echter aanmerkelijk toen meer duidelijkheid werd verkregen over de politieke constructie die de Fransen bij de kolen- en staalorganisatie voor ogen stond.

Op 24 mei kregen de Beneluxlanden een nadere toelichting op het Franse voorstel. Tijdens deze bespreking werd duidelijk dat de Hoge Autoriteit, eenmaal benoemd, geheel los zou staan van de regeringen en grote bevoegdheden zou krijgen op het punt van de prijsstelling, de investeringen en de arbeidsvoorwaarden in de kolen- en staalsector. In een politiek controle-orgaan was vooralsnog niet voorzien. De Fransen gaven te kennen dat zij het supranationale karakter van de nieuwe organisatie essentieel achtten. Om dit te benadrukken stelden zij de voorwaarde dat staten die aan de onderhandelingen zouden deelnemen vooraf de principes van de Schuman-verklaring zouden onderschrijven in een speciaal communiqué.⁷

De Franse toelichting leidde in regeringskringen tot de nodige vragen en twijfels over het Schuman-plan. De Franse gedachte van een Hoge Autoriteit die geheel los zou staan van de nationale regeringen, werd volstrekt irreëel geacht. De regering voelde er dan ook niets voor om de principes van de Schuman-verklaring zonder meer te onderschrijven. Om bij de onderhandelingen nog de nodige vrijheid te behouden werd besloten om een voorbehoud te maken bij het beginsel van soevereiniteitsoverdracht. In het antwoord op de uitnodiging van de Franse regering om aan de onderhandelingen deel te nemen werd schriftelijk vastgelegd dat de Nederlandse regering zich het recht voorbehield om tijdens de onderhandelingen terug te komen op de in de Schuman-verklaring verwoorde principes indien zou

blijken dat deze in de praktijk niet tot werkbare resultaten zouden kunnen leiden.⁸

Vorbereiding van de onderhandelingen

Van Nederlandse zijde werden de onderhandelingen in korte tijd grondig voorbereid. Er werd een speciale adviescommissie voor het Schuman-plan ingesteld waarin naast ambtenaren van diverse ministeries ook vertegenwoordigers van de staal- en mijnindustrie en de vakbeweging zitting kregen. Voorzitter van de adviescommissie en de delegatie werd D.P. Spierenburg (directeur-generaal voor de Buitelandse Economische Betrekkingen van het Ministerie van Economische Zaken) met als zijn plaatsvervanger M. Kohnstamm (hoofd van het Bureau Duitsland van het ministerie van Buitelandse Zaken).

Vanwege het ontbreken van technische details in de Schuman-verklaring kon slechts een voorlopige instructie worden opgesteld. De belangrijkste taak voor de delegatie was om in eerste instantie zoveel mogelijk informatie in te winnen over het plan en de beweegredenen van de deelnemende landen. Verder zou ernaar moeten worden gestreefd om deelneming van Groot-Brittannië aan het Schuman-plan te bevorderen. Aan alles wat met de Hoge Autoriteit samenhang zoals besluitvorming, bevoegdheden, rechtskracht van haar beslissingen, verantwoording, controle en beroepsmogelijkheden hechtte de regering groot belang. De delegatie zou zich op deze punten niet vast kunnen leggen zonder nadere instructies.⁹

Bij de bespreking van de instructie in de Ministerraad werd duidelijk dat een meerderheid de mate van soevereiniteitsoverdracht die het Schuman-plan impliceerde onwensbaar en gevaarlijk vond. Ondanks de constatering van adviseur Spierenburg dat het regeringsstandpunt dat van de Britse regering, die afwijzend stond ten aanzien van overdracht van soevereiniteit, zeer nabij kwam, werd in de instructie opgenomen dat boven de Hoge Autoriteit een orgaan zou moeten komen waarin de regeringen vertegenwoordigd zouden zijn. In eerste instantie werd daarbij gedacht aan een beroepsorgaan waarin de wijze van besluitvorming (eenstemmigheid respectievelijk een gekwalificeerde meerderheid) zou variëren met de op het spel staande belangen.¹⁰

De wens om de macht van de Hoge Autoriteit te beperken en dit orgaan te onderwerpen aan de politieke controle van de nationale regeringen kwam voort uit een complex van overwegingen. Ik onderscheid er vijf.

(1) In zijn algemeenheid stond het kabinet-Drees terughoudend ten

opzichte van supranationale integratie. Door internationale samenwerking hoopte de regering de internationale positie van Nederland (vrije markt, integratie van Duitsland) te verbeteren. Om dit te bereiden werd overdracht van bevoegdheden aan bovennationale organen niet principieel uitgesloten. Bij haar beschouwing hierover in het parlement, in november 1948, had de regering echter benadrukt dat overdracht van soevereiniteit wenselijk en doelmatig zou moeten zijn en bij voorkeur beperkt zou moeten blijven tot uitvoerende taken.¹¹ Deze voorzichtigheid ten aanzien van supranationale organen kwam in de eerste plaats voort uit de vrees dat de grote Europese staten daarin de dienst zouden uitmaken. Verder werden supranationale constructies geassocieerd met het streven naar een politiek verenigd Europa. Dit was een conceptie die de regering in het geheel niet aansprak.

- (2) Bij een aantal ministers bestond de vrees dat besluiten van de Hoge Autoriteit het nationale economische beleid zouden doorkruisen. In het bijzonder werd gevreesd voor aantasting van de 'lage lonenpolitiek' die de Nederlandse economie internationaal concurrerend zou moeten maken. Ook werd de mogelijkheid niet uitgesloten dat de beoogde kolen- en staalorganisatie zou ont-aarden in een soort internationaal kartel met als consequentie daarvan hoge prijzen voor kolen- en staalprodukten.¹² Dit zou een belemmering vormen voor de beoogde expansie van zowel de verwerkende industrie als de staalindustrie in Nederland. Het voorstel om een Raad van Ministers toe te voegen aan de politieke constructie van het Schuman-plan was er mede op gericht om dit soort fricties tussen nationaal en bovennationaal beleid te voorkomen.
- (3) De verwachting bestond dat een 'vrij zwevende' Hoge Autoriteit ook zou leiden tot fricties tussen het beleid van de kolen- en staalgemeenschap enerzijds en organen als de OEES en NAVO anderzijds. Een Raad van Ministers werd daarbij gezien als een noodzakelijke schakel voor het bewaken van de cohesie in het beleid van de diverse internationale organisaties.¹³
- (4) Economische samenwerking zag het kabinet-Drees bij voorkeur tot stand komen in een grote landengroep zoals die bij de OEES. De 'klein-Europese' supranationale integratie werd als een bedreiging gezien voor de OEES. Zo voorzag Stikker een geleidelijke uitholling van dit orgaan.¹⁴ Vanuit deze optiek zou de internationale structuur van de kolen- en staalorganisatie

aanvaardbaar moeten zijn voor zoveel mogelijk staten. De hoop bestond dat indien het supranationale element werd afgezwakt Groot-Brittannië alsnog bereid zou zijn tot deelname of tenminste tot een of andere vorm van associatie.

- (5) Van de Brink en Spierenburg achtten de constructie die de Fransen voor ogen stond minder geschikt voor het realiseren van een economisch geïntegreerd Europa. Volgens hen zou de supranationale sectorintegratie ertoe leiden dat de geografische verdeeldheid van Europa vervangen zou worden door een functionele. De functionele benadering werd slechts zinvol geacht indien er een orgaan zou zijn, zoals de Raad van de OEES in het plan-Stikker, die de ontwikkelingen in de verschillende sectoren zou afstemmen.¹⁵

Samenvattend kan gesteld worden dat de politieke constructie van het Schuman-plan werd afgewezen omdat daarin niet was voorzien in een schakel tussen de Hoge Autoriteit en bestaande realiteiten zoals de nationale staten. Dit bezwaar werd door alle ministers gedeeld. Tussen de direct betrokken ministers bestonden echter aanzienlijke verschillen in appreciatie van het Schuman-plan hetgeen later, toen er concessies gedaan moesten worden, van grote betekenis zou blijken.

Minister-president W. Drees en minister van Financiën P. Lief-tinck stonden zeer terughoudend tegenover het Schuman-plan. Zij hadden buitengewoon veel moeite met de beperking van de staatsmacht die het plan impliceerde. Lief-tinck ging in zijn denken over Europese samenwerking uit van het historisch gegroeide karakter van de nationale staten. De sociale en economische politiek van een staat vormde volgens hem een getrouwe afspiegeling van de omstandigheden waarin een volk verkeerde en van de doeleinden die een volk nastreefde. Om die reden wees hij overdracht van soevereiniteit principieel af.¹⁶ Ook Drees wilde de samenwerking enten op de realiteit van de nationale staten. Hij had weinig vertrouwen in Fransen en Duitsers en geloofde volstrekt niet in het idee van een onafhankelijke Hoge Autoriteit die het algemeen belang zou dienen. Desondanks achtte hij de deelneming van Nederland aan het Schuman-plan wenselijk vanwege het grote internationaal-politieke belang dat met het welslagen van het plan was gemoeid. Hij wilde daarvoor echter niet ieder offer brengen. Er zou een waarborg moeten komen dat de Hoge Autoriteit geen besluiten zou kunnen nemen die de essentiële belangen van Nederland zouden schaden. Toevoeging van een Raad van Ministers als controle-orgaan was voor hem een *conditio sine qua non* voor Nederlandse deelneming.

Stikker was veel gelegen aan het slagen van het Schuman-plan

omdat hij dit zag als de oplossing voor het Duitse vraagstuk. Overigens zag hij het plan als een noodzakelijk kwaad. Het was een eerste stap op weg naar een 'continentaal Europa' terwijl Stikker, vanuit geopolitieke overwegingen, juist de Atlantische samenwerking wilde versterken. Hij was voorstander van een Raad van Ministers omdat deze de brug zou kunnen vormen tussen de 'klein-Europese' samenwerking en de 'brede' samenwerking in de OEEES en de NAVO. Hij was echter tot concessies op dit punt bereid omdat hij niet wilde dat het Schuman-plan zou mislukken door een te harde opstelling van Nederland.

De echt enthousiaste voorstander van het Schuman-plan in het kabinet was Van den Brink. Hij achtte de intergouvernementele samenwerkingsvorm onvoldoende voor het bereiken van duurzame economische integratie.¹⁷ Samenwerking tussen regeringen voldeed volgens hem uitsluitend zolang economische moeilijkheden uitbleven. Het Schuman-plan verwelkomde hij als het begin van een veel bredere constructie waarbij ook andere sectoren onder supranationaal gezag zouden worden gebracht. Enige invloed van nationale regeringen op het beleid van de Hoge Autoriteit vond hij daarbij vanuit het oogpunt van coördinatie noodzakelijk. Hij verzette zich in het kabinet echter tegen voorstellen die aan het beginsel van soevereiniteitsoverdracht teveel afbreuk zouden doen.

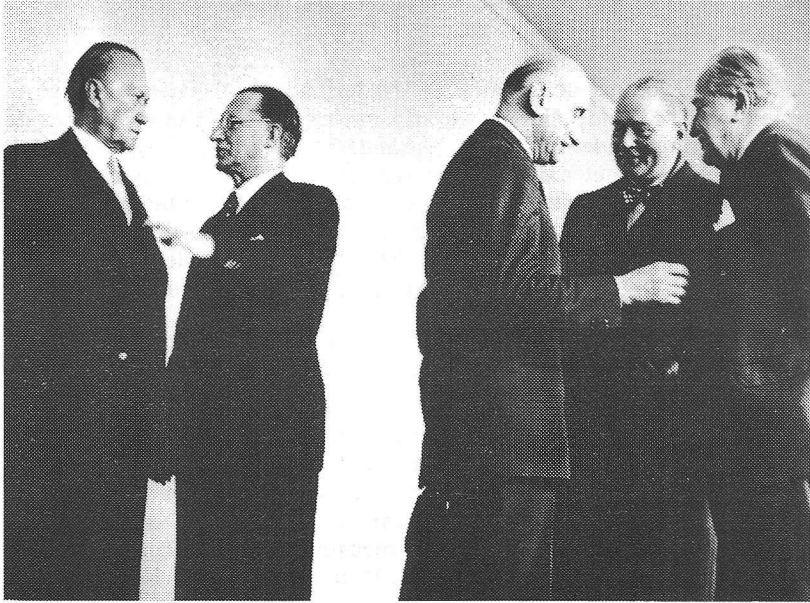
Nog voor het begin van de onderhandelingen werd door Nederland geprobeerd steun voor de eigen opvattingen te verkrijgen bij de Benelux-partners. Tijdens twee besprekingen, op 7 en 14 juni, kwam vast te staan dat de situatie in de kolen- en staalsectoren van Nederland enerzijds en België en Luxemburg anderzijds te zeer uiteen liep om tot een volledig gecoördineerd standpunt te komen. De Belgische mijnbouw was in tegenstelling tot de Nederlandse verouderd en inefficiënt. Verder was Nederland een importeur van staalproducten terwijl België en Luxemburg exporteurs waren. Het gevolg hiervan was dat de landen een aantal marktinhoudelijke aspecten van het Schuman-plan geheel verschillend benaderden (bijvoorbeeld het prijsniveau en de prijsegalisatie). De Benelux-partners deelden echter de opvatting dat er eerst een volledig verdrag zou moeten komen waarin alle beginselen zouden zijn geconcretiseerd voordat de Hoge Autoriteit zou kunnen gaan functioneren. Er werden geen afspraken gemaakt over een gezamenlijk standpunt inzake de institutionele structuur. De opvattingen hierover tenderden echter in dezelfde richting. Van Nederlandse zijde werd de suggestie van de Belgen overgenomen om naast een overkoepelende Raad van Ministers te pleiten voor een Hof van Arbitrage die een beroepsmogelijkheid zou bieden voor niet-politieke beslissingen van de Hoge Autoriteit.¹⁸

De Schuman-plan onderhandelingen: Institutionele vraagstukken

De definitieve instructie voor de Nederlandse delegatie werd vastgesteld aan de hand van een werkdocument dat de Fransen tijdens de korte openingsronde van de onderhandelingen hadden uitgereikt. Dit bevatte het voorstel om de Hoge Autoriteit te onderwerpen aan een vorm van Europese parlementaire controle. De bevoegdheden van het beoogde parlement zouden bestaan uit het recht van interpellatie en het recht om de Hoge Autoriteit tot collectief aftreden te dwingen door verwerping van het jaarlijks door dit orgaan uit te brengen verslag.

Bij de besluitvorming in het kabinet over dit voorstel pleitten Van den Brink en Stikker voor een tegemoetkomende opstelling. Zij hielden vast aan het idee van een Raad van Ministers, maar stelden voor deze de relatief beperkte bevoegdheden toe te kennen die in het werkdocument waren toegedacht aan het parlement. Onder druk van de 'hardliners' in het kabinet werd echter besloten het veel verdergaande voorstel van de adviescommissie te volgen. Dit voorzag in een Raad van Ministers die als beroepsinstantie zou fungeren voor alle besluiten van de Hoge Autoriteit in de overgangperiode en na de overgangperiode in ieder geval voor besluiten waarvan de werking zich zou uitstrekken buiten de kolen- en staalsector. Op voorstel van Lieftinck werd dit laatste punt nog iets aangescherpt. Ook na de overgangperiode zou de Raad van Ministers bij alle besluiten het laatste woord moeten hebben. In feite kwam de instructie daarmee neer op een poging om het Schuman-plan te incorporeren in het plan-Stikker. De Raad van Ministers zou bestaan uit de ministers der 'Schuman-staten' in de Raad van de OEES en evenals bij het plan-Stikker was voorzien in besluitvorming bij een gekwalificeerde meerderheid van stemmen.¹⁹

De Nederlandse opstelling stuitte in Parijs op hevige weerstand. In twee besloten zittingen van de werkgroep voor institutionele vraagstukken probeerden Monnet en Hallstein (de voorzitter van de Duitse delegatie) Spierenburg ervan te overtuigen dat de Nederlandse voorstellen politiek onhaalbaar waren en een bedreiging vormden voor de realisatie van het Schuman-plan.²⁰ De instructie van Spierenburg bood echter geen ruimte voor een tegemoetkomende opstelling. Nadat hij Monnet in onderhandse besprekingen te kennen had gegeven dat Nederland zich uit de onderhandelingen zou terugtrekken indien er op het punt van de inbreng van de nationale regering geen concessies werden gedaan kwam Monnet met een compromisvoorstel.²¹ Er zou onderscheid gemaakt worden tussen kwesties die uitsluitend de kolen- en staalsector betroffen en kwesties die ook daarbuiten repercussies

---

V.l.n.r. Adenauer (Bondsrepubliek Duitsland), De Gasperi (Italië), Schuman (Frankrijk), Stikker (Nederland) en Bach (Luxemburg) (Bureau Nederland van de Europese Gemeenschappen, Den Haag)

zouden kunnen hebben. Bij het eerste type vraagstukken zou de Hoge Autoriteit het laatste woord hebben, bij het tweede type een Raad van Ministers. Van beide organen zouden de bevoegdheden nauwkeurig in het verdrag vastgelegd worden.

Spierenburg kon het compromisvoorstel niet aanvaarden zonder ruggespraak met de regering en beperkte zich tot het plaatsen van een aantal kritische kanttekeningen. Het mandaat van de Hoge Autoriteit zou volgens hem van puur technische aard moeten zijn en de Raad van Ministers zou ook richtlijnen aan de Hoge Autoriteit moeten kunnen geven. Schuman, die deze vergadering van de delegatieleiders bijwoonde, reageerde op de opmerkingen van Spierenburg en trok een grens. Er zou een mate van 'indépendance de décision' voor de Hoge Autoriteit moeten zijn. A-politieke beslissingen welke beperkt zouden blijven tot de kolen- en staalsector zouden tot de competentie van de Hoge Autoriteit blijven behoren.²²

In een langdurige discussie in de Ministerraad wisten Van den Brink en Stikker hun medeministers te overtuigen van de noodzaak om in grote lijnen met het voorgestelde compromis akkoord te gaan. Ze wezen erop dat Nederland door de uitnodiging voor de conferentie te aanvaarden tevens in beginsel had ingestemd met het beginsel van soevereiniteitsoverdracht. De opstelling van Nederland zou er nu niet toe mogen leiden dat er helemaal geen supranationaal orgaan zou komen waardoor het hele Schuman-plan gevaar zou lopen. Volgens Van den Brink had Nederland hier een verantwoordelijkheid die uitsteeg boven de eigen belangen. Ondanks de tegenwerpingen van Lieftinck, die er nog steeds niets voor voelde om de Hoge Autoriteit bevoegdheden te geven die niet voor correctie vatbaar waren, werd besloten dat de voorgestelde constructie aanvaardbaar zou zijn indien de bevoegdheden van de Hoge Autoriteit limitatief zouden worden omschreven in het verdrag, de Raad van Ministers bij eenstemmigheid haar bevoegdheden zou kunnen uitbreiden en de Raad van Ministers de Hoge Autoriteit richtlijnen zou kunnen verstrekken in aangelegenheden die het beleid van de nationale regeringen raakten.²³

De pogingen van de delegatie om de positie van de Raad van Ministers langs deze lijnen nog verder te versterken, slaagden maar zeer ten dele. De discussie over de aanwijzingsbevoegdheid van de Raad van Ministers beperkte zich al spoedig tot de rol van dit orgaan bij de vaststelling van verbruiksprioriteiten en de verdeling van de kolen- en staalproductie ten tijde van internationale crisis. Met het standpunt dat de Raad van Ministers de eigen bevoegdheden zou moeten kunnen uitbreiden, heeft de delegatie nog minder succes gehad. De Fransen en Duitsers stonden erop dat ook de bevoegdheden van de Raad van Ministers limitatief in het verdrag werden vastgelegd. De regering heeft dit kunnen aanvaarden omdat de Ne-

derlandse delegatie er in de loop van de onderhandelingen in hoge mate in slaagde om het 'domein' van de Hoge Autoriteit te beperken en dat van de Raad van Ministers uit te breiden. Alle punten waarbij de regering de instemming van de Raad van Ministers wenste voordat de Hoge Autoriteit zou kunnen handelen, werden uiteindelijk naar tevredenheid in het verdrag geregeld.²⁴

De onderhandelingen over de overige instituties van de gemeenschap, de Gemeenschappelijke Vergadering (het parlement), het Hof van Justitie en het Raadgevend Comité, hebben geen bijzonder grote problemen opgeleverd. Uit de onderhandelingsstrategie ten aanzien van deze organen bleek eens te meer dat de regering er op uit was om de macht van de Hoge Autoriteit zoveel mogelijk in te dammen. Voor het toezicht op de Hoge Autoriteit stelde de regering meer vertrouwen in het Hof van Justitie dan in de Gemeenschappelijke Vergadering. Het Hof werd beschouwd als het enige orgaan waarin machtspolitieke overwegingen geen rol zouden spelen. Mede door toedoen van Nederland kreeg het Hof van Justitie een permanent karakter en biedt het verdrag aan staten de mogelijkheid om tegen iedere beschikking of aanbeveling van de Hoge Autoriteit in beroep te gaan. Conform de instructie slaagde de delegatie er tevens in om de rol van de Gemeenschappelijke Vergadering zo beperkt mogelijk te houden. Pogingen van Franse zijde om ook de Raad van Ministers te onderwerpen aan parlementaire controle werden geblokkeerd en er werd op toegezien dat de controlerende bevoegdheden van de Gemeenschappelijke Vergadering ten aanzien van de Hoge Autoriteit beperkt bleven tot de bevoegdheden genoemd in het Franse werkdocument. Wat het Raadgevend Comité betreft heeft de delegatie zich met succes verzet tegen het idee om afzonderlijke adviesorganen in te stellen voor werkgevers, werknemers en consumenten (verwerkende industrie). De vorming van een gezamenlijke adviesorgaan waarin ook de consumenten vertegenwoordigd zouden zijn, achtte de regering noodzakelijk voor het bieden van een tegenwicht tegen de werkgevers en werknemers die beiden belang hadden bij hoge prijzen.

Tot slot van deze paragraaf een opmerking over de betrokkenheid van het parlement tijdens de onderhandelingen. In de adviescommissie voor het Schuman-plan waren geen parlementariërs opgenomen. Op verzoek van Romme (de fractievoorzitter van de KVP) vond er wel regelmatig overleg plaats over het Schuman-plan in de gecombineerde kamercommissie voor Buitenlandse Zaken en Handelspolitiek. Uit de verslagen van dit overleg blijkt dat de grote partijen de regering volledig steunden in haar streven om de nationale regeringen een plaats te geven in de politieke constructie van het Schuman-plan. Zowel Romme als de fractievoorzitter van de PvdA, Van der Goes van Naters, stonden op het standpunt dat de Hoge Autoriteit een be-

stuursorgaan diende te zijn dat geen politieke besluiten zou mogen nemen. Dit standpunt van de voorzitters van de grote partijen heeft er zeker toe bijgedragen dat in het kabinet de voorstanders van een harde lijn zo'n stempel op de besluitvorming hebben kunnen drukken.²⁵

Marktinhoudelijke vraagstukken

Het was aanvankelijk de bedoeling van Monnet om nog voor het zomerreces van het Franse parlement, in augustus 1950, een beperkt verdrag te sluiten. Dit zou uitsluitend bepalingen bevatten met betrekking tot de institutionele structuur en de algemene doeleinden van de gemeenschap. In een later stadium zouden dan onderhandelingen plaatsvinden tussen de Hoge Autoriteit en de regeringen over de marktinhoudelijke regelingen. De achtergrond van deze benadering is geweest dat Monnet tot zaken wilde komen voordat de verwachte oppositie tegen het plan van de zijde van de producenten de kans had gekregen om zich volledig te ontwikkelen. Van dit voornemen van Monnet is niets terecht gekomen omdat de Nederlandse en Belgische delegaties bij de eerste de beste gelegenheid te kennen gaven dat hun regeringen geen verbintenissen zouden aangaan voordat alle bijzonderheden met betrekking tot de prijspolitiek, produktieprogramma's, investeringen en andere marktinhoudelijke regelingen bekend zouden zijn.²⁶ Als gevolg hiervan hebben de onderhandelingen uiteindelijk bijna negen maanden in beslag genomen. In deze negen maanden werd het vrijwel complete verdrag van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal uitgewerkt. Bij de parafering van de verdragstekst op 19 maart 1951 stonden er nog maar een paar punten open waarover beslist werd tijdens een tweetal ministerconferenties.

Bij de onderhandelingen over de marktinhoudelijke aspecten van de gemeenschap heeft de Nederlandse delegatie van het begin af aan de volgende doeleinden voor ogen gehad:

- (1) lage prijzen voor kolen en staal in het belang van de verwerkende industrie;
- (2) opheffing van alle vormen van discriminatie tussen verbruikers;
- (3) geen belemmering van de voorgenomen investeringen in de Nederlandse staalindustrie;
- (4) geen bevoegdheden voor de Hoge Autoriteit op punten (met name de arbeidsvoorwaarden) die negatief zouden kunnen doorwerken in de Nederlandse economie;
- (5) beperking van de bestuurskosten van de gemeenschap en beperking van de kosten gemoed met reorganisatie- en moderniseringsfondsen.

De delegatie slaagde erin om al deze punten op een bevredigende wijze in het verdrag te regelen.

Een van de meest complexe vraagstukken gedurende de onderhandelingen vormde het vraagstuk van de prijsstelling. Bij de aanvang van de besprekingen werd door Monnet benadrukt dat het doel van het Schuman-plan was gelegen in het realiseren van een gemeenschappelijke markt gebaseerd op vrije concurrentie en gericht op het liquideren van inefficiënte bedrijven. Dit standpunt sloot nauw aan bij dat van de Nederlandse regering. Monnet en zijn medewerkers werden door de Nederlandse delegatie dan ook krachtig gesteund in hun verzet tegen de stroming, die onder meer bestond uit de Belgische en Luxemburgse delegaties en vertegenwoordigers van de producenten, die erop uit was om concurrentie zoveel mogelijk uit te sluiten.²⁷ Uiteindelijk heeft de stroming die ruimte wilde laten voor concurrentie aan het langste eind getrokken. Het uitgangspunt van de kolen- en staalmarkt is geworden dat in normale tijden, wanneer vraag en aanbod in evenwicht zijn, zowel de productie als de prijsstelling aan de producenten wordt overgelaten. Pas bij ernstige verstoringen van het evenwicht kan de Hoge Autoriteit met indirecte maatregelen en in het uiterste geval door direct ingrijpen trachten om het evenwicht te herstellen. De delegatie heeft er hierbij op toegezien dat vergaande maatregelen ten tijde van overproductie zoals het instellen van productie- en invoerquota niet genomen kunnen worden zonder toestemming van de Raad van Ministers.

Van Nederlandse zijde werd gepleit voor een zo groot mogelijke toegankelijkheid van de gemeenschappelijke markt voor derden vanwege de prijsdrukkende werking die daarvan uit zou gaan. Vaststelling van een laag buitentarief voor staal (voor kolen bestonden er geen tarieven) werd naar voren gebracht als een *conditio sine qua non* voor Nederlandse deelneming.²⁸ Er werd een regeling getroffen die er feitelijk op neer kwam dat het lage tarief van de Benelux plus een kleine opslag het buitentarief van de gemeenschap zou worden.

Naast het beginsel van vrije concurrentie in perioden met een normale conjunctuur is de markt van de EGKS gebaseerd op het principe van non-discriminatie. Dit principe houdt in dat afnemers volstrekt gelijk behandeld moeten worden. Voor Nederland, als kolen en staal importerend land, was het principe van non-discriminatie van zeer groot belang. Producenten in België en Duitsland berekenden aan verbruikers in Nederland hogere prijzen dan aan afnemers in eigen land. Deze zogenaamde 'dubbele prijzen' werden nu verboden. Wellicht nog belangrijker was dat Nederland, ten tijde van schaarste, vanwege het beginsel van non-discriminatie niet afgesneden kon worden van de productie. De regering zag de betekenis hiervan pas goed in toen in

de winter van 1950-51 in Nederland schaarste aan kolen heerste als gevolg van de strenge winter en de hoogconjunctuur in verband met de Korea-oorlog. De kolentoewijzingen aan de industrie en de spoorwegen werden noodgedwongen verlaagd en in de mijnen werd zelfs op zondag doorgewerkt. Ondanks deze maatregelen moesten er extra kolen uit de Verenigde Staten worden ingevoerd hetgeen niet alleen duur was (vervoerskosten) maar ook harde valuta kostte.²⁹ Deze omstandigheden leidde ertoe dat de appreciatie van het Schuman-plan bij de regering toenam. Onder het EGKS-regime zouden de verbuikers in Nederland immers op voet van gelijkheid toegang krijgen tot de Europese kolen- en staalproductie. Het beginsel van non-discriminatie heeft gedurende de onderhandelingen weinig strijd opgeleverd. Het werd algemeen aanvaard als een logisch uitvloeisel van de instelling van een gemeenschappelijke markt.

In de industrie was de delegatie er expliciet op gewezen dat de Hoge Autoriteit geen of slechts zeer beperkte bevoegdheden zou mogen krijgen inzake de arbeidsvoorwaarden en dat op het punt van de investeringen de uitbreidingen bij Hoogovens en de oprichting van de N.V. Breedband niet in gevaar zouden mogen komen.³⁰ De delegatie is er in geslaagd om de bevoegdheden van de Hoge Autoriteit inzake de arbeidsvoorwaarden tot een minimum te beperken. In het verdrag is het uitgangspunt dat de deelnemende landen in deze zelf de verantwoordelijkheid behouden. Slechts in extreme situaties kan de Hoge Autoriteit voorstellen doen tot aanpassing van de arbeidsvoorwaarden. Meer in het algemeen is op Nederlands verzoek in het verdrag nog eens uitdrukkelijk opgenomen dat de gemeenschap haar doelstellingen in harmonie met de algemene economie der deelnemende landen dient na te streven.

Op het punt van de investeringen werd na veel wikken en wegen een compromis bereikt. De Hoge Autoriteit kreeg niet de bevoegdheid om investeringen zonder meer te verbieden. Het verdrag bepaalt dat investeringsplannen die door de Hoge Autoriteit worden afgewezen omdat ze zouden leiden tot subsidies, bescherming of discriminatie uitsluitend gefinancierd mogen worden uit de eigen middelen van een onderneming. Aan het verlangen van de regering dat de reeds geplande investeringen geheel los zouden staan van het Schuman-plan werd voldaan. In de overgangsbepalingen werd vastgelegd dat de Hoge Autoriteit geen investeringen zou beoordelen waarvoor reeds voor 1 maart 1951 bestellingen waren geplaatst.

Van het begin af aan was een van de belangrijkste vragen voor de regering welke kosten de deelname aan de EGKS met zich mee zou brengen. Bij het kostenvraagstuk werd onderscheid gemaakt tussen de permanente kosten (gedurende de hele looptijd van het verdrag) en de tijdelijke kosten (specifiek voor de overgangperiode). De permanente

kosten zouden bestreden worden door een heffing op de produktie. Met het oog op het prijsopdrijvende effect van de heffing was Nederland uiteraard voorstander van een zo laag mogelijk heffingsplafond. De heffing werd vastgesteld op één procent van de gemiddelde waarde van de produktie en kan slechts verhoogd worden met toestemming van de Raad van Ministers. Deze regeling werd door de regering aanvaardbaar geacht. Het vraagstuk van de kosten in de overgangperiode heeft meer problemen opgeleverd. Het bleek noodzakelijk om tijdelijk voor de zeer inefficiënte Belgische mijnbouw een fonds voor prijssubsidies (kunstmatige prijsverlaging) in het leven te roepen. Ondanks de instructie dat prijsegalisatie volledig ten laste zou moeten komen van de betrokken landen zelf heeft de delegatie niet kunnen voorkomen dat Nederland, vanwege de lage kostprijs van de Nederlandse kolen, een bijdrage aan het fonds moest leveren in de vorm van een heffing op de kolenproduktie. De pijn werd overigens verzacht doordat berekend was dat de hiermee gemoeide kosten waarschijnlijk dubbel en dwars terugverdiend zouden worden in de vorm van een lagere invoerprijs voor Belgisch staal omdat de kostprijs hiervan aanmerkelijk zou dalen vanwege de prijssubsidies op de Belgische cokes.

Evaluatie van de Nederlandse opstelling

Op het moment dat het Schuman-plan werd gelanceerd, beschikte de Nederlandse regering in de vorm van het plan-Stikker over een min of meer afgeronde visie over de te volgen koers bij de Europese samenwerking. De voorkeur ging sterk uit naar intergouvernementele samenwerking in een grote landengroep waarbij de samenwerking zich primair zou richten op het realiseren van een gemeenschappelijke Europese markt. Hoewel de regering de enorme politieke betekenis van het Schuman-plan inzag was ze niet van plan om de eigen opvattingen en belangen daarvoor zonder meer terzijde te schuiven. Tijdens de onderhandelingen wist de Nederlandse delegatie de Franse voorstellen op een groot aantal punten bij te buigen in de door Nederland gewenste richting. Door instelling van de Raad van Ministers werd het supranationale element binnen de kolen- en staalgemeenschap afgezwakt en er werd op toegezien dat de gemeenschap zoveel mogelijk werd gebaseerd op de principes van vrije concurrentie en non-discriminatie.

Het succes van de Nederlandse delegatie kan deels toegeschreven worden aan het feit dat men zich er zowel aan Nederlandse als aan Franse zijde terdege van bewust was dat het Schuman-plan zonder deelname van de Benelux geen kans van slagen zou hebben. Van deze

sleutelpositie heeft de regering een gedoseerd gebruik gemaakt, met name op het punt van de politieke constructie van de gemeenschap. De Nederlandse positie werd verder versterkt doordat bij het bestrijden van karteltendensen en het veiligstellen van de belangen van de verbruikers onverwacht veel steun werd ontvangen van Franse zijde.

Het eindoordeel van de regering over het EGKS-verdrag was positief. Bij de parlementaire behandeling van het verdrag in de Tweede Kamer stelde de regering van de EGKS veel politieke en economische voordelen te verwachten en maar weinig nadelen. Dit betekende overigens niet dat uit de totstandkoming van de EGKS de conclusie werd getrokken dat er voortgegaan zou moeten worden op de weg van de continentale supranationale integratie. De bezwaren hiertegen waren niet verdwenen. Ondanks de enorme interne en externe druk verzette het kabinet-Drees zich meer dan een jaar lang tegen de deelname van Nederland aan de besprekingen over een Europees leger terwijl voorstellen van minister Mansholt om ook bij de integratie van de landbouw de supranationale weg te bewandelen door het kabinet werden geblokkeerd. De externe druk werd echter zo groot dat Nederland in de jaren 1951-52 tegen wil en dank toch werd meegezogen in een proces van continentale integratie met federalistische trekken. Dit proces vond zijn einde toen het verdrag voor de Europese Defensiegemeenschap van de agenda werd geschrapt casu quo bespreking ervan werd uitgesteld. Pas daarna ontstond er internationaal weer ruimte voor de meer pragmatische Nederlandse benadering van de Europese integratie en werd met het plan-Beyen³¹ uiteindelijk toch nog de draad opgepakt die men in 1950 bij het plan-Stikker had laten liggen.

Noten

1. Het onderhavige artikel is gebaseerd op mijn doctoraalscriptie: *"Niet ieder offer werd gebracht". De opstelling van het kabinet Drees tijdens de onderhandelingen over de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal, juni 1950-april 1951* (Rijks Universiteit Groningen, Instituut voor Geschiedenis, 1985). Over dit onderwerp is inmiddels een artikel verschenen van de hand van Albert E. Kersten, 'A welcome surprise? The Netherlands and the Schumanplan negotiations', in: K. Schwabe ed., *Die anfänge des Schuman-plans, 1950-1951* (Baden-Baden 1988) 285-304. Bij het schrijven van zijn artikel was de heer Kersten bekend met de inhoud van mijn doctoraalscriptie.
2. J. Monnet, *Mémoires* (New York 1978).

3. Algemeen Rijks Archief (ARA), archief Raad van Ministers (stukken REA, juni 1950, Memorandum over de problemen van de Europese integratie).
4. Archief Buitenlandse Zaken, Memo over het plan-Schuman dossier 996.1, volgnummer 38.
5. Archief Buitenlandse Zaken, telegram Stikker aan Van den Brink, 16 mei 1950. dossier 996.1, volgnummer 38.
6. *Handelingen Tweede Kamer, 1949-1950* (Den Haag 1951) 1777.
7. Archief Buitenlandse Zaken, verslag Spierenburg van de bespreking te Parijs, 29-5-1950. dossier 996.1, volgnummer 38.
8. ARA, Archief Raad van Ministers, notulen MR. 30-5-1950.
9. Archief Buitenlandse Zaken, REA-nota 412, bijlage 4, dossier 996.1, volgnummer 60.
10. ARA, Archief Raad van Ministers, notulen MR, 13-6-1950.
11. *Handelingen Tweede Kamer, 1948-1949* (Den Haag 1950) Bijlage A 111/11, Memorie van Antwoord, 13.
12. ARA, archief Raad van Ministers, notulen MR. 13-6-1950.
13. Archief Buitenlandse Zaken, memorandum de Booy, 9-8-1950, dossier 996.1, volgnummer 40.
14. Archief Raad van Ministers, notulen REA, 20-6-1950.
15. Interview van de auteur met Spierenburg, d.d. 31-3-1983.
16. P. Lieftinck, 'Europese economische integratie', *De Economist* (1950) 240-260.
17. J.R.M. van den Brink, 'Europese integratie', *Economisch Overzicht van de Amsterdamse Bank* 98 (1950).
18. ARA, Archief BEB, verslagen van de besprekingen te Brussel inzake het plan-Schuman, 7-6-1950 en 14-6-1950, volgnummer 563/2, no. 10.
19. ARA, Archief van de Raad van Ministers, notulen REA, 1-7-1950.
20. ARA, Archief van de Raad van Ministers, stukken REA, 18-7-1950, eerste verslag van de werkgroep voor institutionele vraagstukken, 5-7-1950.
21. Interview van de auteur met Spierenburg, 31-3-1983.
22. ARA, Archief Raad van Ministers, stukken REA, 26-7-1950, tweede verslag van de werkgroep voor institutionele vraagstukken, 12-7-1950.
23. ARA, Archief Raad van Ministers, notulen REA, 18-7-1950.
24. ARA, Archief Raad van Ministers, stukken REA, 30-8-1950, derde verslag Spierenburg over de besprekingen inzake het Schuman-plan, 24-8-1950 en stukken REA, 28-12-1950, REA nota no. 454 betreffende het plan-Schuman.

25. Archief Buitenlandse Zaken, Verslag van de gecombineerde vergadering van de Commissie voor Buitenlandse Zaken en voor Handelspolitiek m.b.t. het plan-Schuman, 7-7-1950, dossier 996.1, volgnummer 40.
26. Monnet, *Mémoires*, 320-321.
27. ARA, Archief Raad van Ministers, stukken REA, 3-10-1950, Verslag van de besprekingen betreffende het plan-Schuman van 17 t/m 23 september 1950, 23-9-50.
28. ARA, Archief Raad van Ministers stukken REA, 26-9-1950, CVP 17, 23-9-1950.
29. ARA, Archief Raad van Ministers, notulen MR, 8-1-1951 en 15-1-1951.
30. Archief Buitenlandse Zaken, REA-nota 412, bijlage 4, dossier 996.1, volgnummer 60.
31. Met het plan-Beyen wordt het voorstel bedoeld dat deze Nederlandse minister van Buitenlandse Zaken op 14 februari 1953 deed aan de zes EGKS-lidstaten om de economische samenwerking uit te breiden met een gemeenschappelijke markt en een douane-unie. Het voorstel wordt beschouwd als een eerste blauwdruk voor het latere EEG-verdrag (noot redactie).